

Педагогическа комуникация
Pedagogical Communication

**Проявления на педагогическата комуникация:
виртуална, формална и полуформална**

Калина Йочева

Шуменски университет „Епископ Константин Преславски“

Имейл: yocheva@abv.bg

Абстракт: В статията се представя опит да се анализира темата за образованието във виртуална среда, като фокусът е върху педагогическата комуникация и нейните проявления в сайтове, виртуални общности и социалната мрежа Facebook. Направен е анализ на мненията на потребителите, изразени в групи и сайтове, които са определени от техните създатели като ангажирани с представяне на теми относно образованието. Анализират се групи и сайтове, които оповестяват теми, свързани с иновациите и качеството на обучението и където се представят мнения на потребителите в тези групи. Използвани са методите на киберетнографското наблюдение и контент анализа на комуникация в сайтове, форуми, онлайн групи и социални мрежи. Обхванат е период от една година: от 1 юни 2021 г. до 1 юни 2022 г. Селектирани са значими образователни теми за този период, представени официално и коментирани професионално или неформално от различни групи и общности. Направени са обобщения за особеностите на виртуалната комуникация и в частност на виртуалната педагогическа комуникация по образователни теми. Формулирани са дискуссионни въпроси, които могат да бъдат част от бъдещи проучвания на виртуалната педагогическа комуникация.

Ключови думи: педагогическа комуникация, виртуална педагогическа комуникация, сайтове, виртуални форуми, онлайн групи, Facebook, образование.

**Manifestations of Pedagogical Communication:
Virtual, Formal and Semi-formal**

Kalina Yocheva

Konstantin Preslavsky University of Shumen

E-mail: yocheva@abv.bg

Abstract: The article presents the results of an analysis of the topic of education in a virtual environment, focusing on pedagogical communication

and its manifestations in websites, virtual communities and the social network Facebook. An analysis is made of the opinions of users expressed in groups and sites that have been identified by their creators as engaged in presenting topics concerning education. Groups and sites that publicise topics related to innovation and the quality of education and where users' opinions are presented in these groups are analysed. Cyberethnographic observation and content analysis methods were used to analyse communication on websites, forums, online groups, and social networks. A period of one year is covered: from 1 June 2021 to 1 June 2022. Significant educational topics for this period, presented formally and commented on professionally or informally by different groups and communities, were selected. Generalisations are made about the characteristics of virtual communication and virtual pedagogical communication on educational topics. Discussion questions are formulated that may be part of future research on virtual pedagogical communication.

Keywords: pedagogical communication, virtual pedagogical communication, websites, virtual forums, online groups, Facebook, education.

Увод

В Глава десета на Закона за предучилищното и училищното образование (ЗПУО) са разписани формите на взаимодействие между родителите и учебните институции, както и средствата за комуникация, правата и задълженията на родителите. [1] Въпреки ясните указания, част от родителите имат свои виждания за образователния процес и своята роля в него. И ако в пряк диалог с педагогическите специалисти влизат в редки случаи, то много от тях предпочитат да изказват мнението си в социалните мрежи. Особено видимо е това в периода на обучението от разстояние в електронна среда (ОРЕС), което беше наложено от затварянето на училищата поради пандемията от COVID-19.

При възникналата първоначално ситуация, налагаща необходимостта от бързи мерки за преминаване към обучение от разстояние, и липсата на предварителна готовност и организация на учебен процес в новите условия много учители се ориентираха към комуникация с помощта на социални мрежи, предимно Facebook (по-късно МЕТА), тъй като комуникацията с родителите и при присъствено обучение протича основно в тази част на онлайн пространството.

Тук се въвеждат понятията „педагогическа комуникация“ и „виртуална педагогическа комуникация“. Силвия Цветанска смята, че педагогическото общуване/педагогическата комуникация е основен фактор, който позволява ефективното провеждане на образователния процес и че комуникативните компетентности са част от професионалните умения на учителя. [2]

Според Иванка Мавродиева, Тодор Симеонов и Анита Николова виртуалната академична и педагогическа комуникация имат специфични сфери; върху тях оказват влияние генерациите на интернет – Web 2.0, Web 3.0, дори Web 4.0; същевременно университетските преподаватели и студенти, учители и ученици следват модел, включващ непрекъснато усъвършенстване на дигиталната и мултимодалната компетентност и на интерактивните умения за общуване във виртуалните общности; също така преподаватели и студенти, ръководство и администрация на университетите, учители и ученици, училище, организаторите и родителите трябва да намерят баланс между онлайн и офлайн комуникацията. [3]

Приемаме тези изводи, като разширяваме значението на термина „виртуална педагогическа комуникация“ и смятаме, че тя се реализира чрез платформи и софтуери, сред които Уча.се, ZOOM, Viber, Skype, Moodle, Edmodo, TEDEd, Kahoot!, ClassDojo, Seesaw, Smart Classroom, Microsoft Teams, VEDAMO, и др.

Обобщаваме, че виртуалната педагогическа комуникация е процес, от една страна; от друга страна, тя включва различни дейности; от трета страна, тя е многопластова и сложна; от четвърта страна, тя не е статична и включва и творчески елементи; от пета – тя изисква съчетаване на професионална подготовка и висока дигитална грамотност.

Резултати от изследването

Целта на настоящия анализ е да установи в каква степен комуникацията, която се реализира в образователните групи и страници във Facebook, може да бъде определена като свързана с образователната система и доколко мненията на пишещите са насочени към актуални проблеми на образованието. Обхванат е период от една година: от 1 юни 2021 г. до 1 юни 2022 г.

Изследователските задачи са обвързани с:

- определяне на видовете групи и страници, разглеждащи проблеми на образователния процес;
- извеждане на ключовите теми в групите и страниците;
- представяне на нагласите на пишещите по ключовите теми, видими в репликите им, насочени към образователните проблеми и свързани с образованието институции и специалисти;

Първоначалното наблюдение върху съдържанието на групите и страниците позволява да се допусне, че голяма част от темите и свързаните с тях коментари излизат извън образователната тематика, като някои от тях придобиват политическа окраска, а други включват основно негативни мнения за училището като институция и за педагогическите специалисти.

Анализът се ограничава в рамките на няколко групи/страници, представителни за тематиката, и не включва мнения и коментари от лични профили на потребители.

Методите, които се използват, са киберетнографското наблюдение и контент-анализ, който е приложен основно към сайтовете. Киберетнографското наблюдение е уместно с оглед обекта на изследване. Наталия Рибас и Радика Гаджала описват възможностите на този метод и представят аргументи, че той е подходящ за осъществяване на изследване на дигитално медирана/опосредствана идентичност. [4] Този метод е уместен за анализ на киберпространство, на виртуални форуми и социални мрежи, които са специфична онлайн среда. Тук се прави уточнението, че в тази онлайн среда има устойчиво присъствие на участниците, а това позволява на проучващия да анализира ежедневни практики, които обаче задължително трябва да са свързани с конкретен контекст.

Според данните от изследване, публикувано през 2019 година, 50% от анкетираните 240 учители посочват, че ползват социалните мрежи всеки ден. Това е свързано основно с използването на образователни ресурси от професионални затворени и отворени групи за споделяне на педагогически опит. [5] При преминаване към обучение от разстояние в електронна среда посещенията в социалните мрежи логично се увеличават, като ги превръщат в един от основните канали за комуникация в условията на настъпилата образователна криза.

Групите във Facebook, свързани тематично с образованието, могат условно да бъдат разделени на няколко типа:

Институционални страници. Към тях се отнасят както страниците на Министерството на образованието и науката, така и на отделни издателства на учебна литература като „Просвета“, на някои обучителни организации – „Педагози.бг“, а също и на платформи в помощ на учителите и учениците – „Уча.се“ и др. На страницата на МОН се публикува информация, която до голяма степен дублира представеното в медиите, но дава възможност за коментари по дискутираните теми. Най-често на тази страница могат да се прочетат мнения, основно негативни, за състоянието на образователната система в България, като в повечето случаи коментиращите се отклоняват от поставената тема и търсят информация по проблеми, които не са предмет на конкретната дискусия. Особено внимание заслужава излъчването на уроци по различни учебни предмети от „Просвета“, изключително полезни не само по време на обучението от разстояние, но и при последвалото присъствено обучение.

Групите за взаимопомощ между учители са насочени предимно към споделяне на опит и информация по конкретно учебно съдържание за различните класове, учебни предмети и образователни степени и етапи. Повечето от тези групи са затворени, но някои от тях дават достъп на широк кръг потребители: „Играта като учене, ученето като игра“, „Дидактични мате-

риали, игри и занимания за деца“, „Иновации и консултиране“ и др. Прави впечатление, че българските учители посещават групи от този тип не само на български език, но и на чужди езици, като споделят своя опит и материали и с колегите си от други държави. Особено активни са членовете на групи като „Педагогическая мастерская“, в която са се включили повече от 195 хиляди потребители, Solo Maestras/Fun Activ – над 141 хиляди. Докато в първата група членовете споделят основно дидактически материали, то втората предлага идеи за интерактивност в образователния и възпитателния процес основно за по-малките деца и ученици. „Иновации и консултиране“ е безспорно една от най-интересните групи от този тип, представляваща наистина иновативен подход към преподаването и ученето, при това базиран преди всичко на опита на действащи учители в българското училище, наред с практики от други страни, в съответствие със заявеното в описанието желание „да подпомогне осъвременяването на образованието в България, да открива и обединява позитивни и креативни личности и техните добри практики; да ви помогне да бъдете по-информирани, по-квалифицирани и по-иновативни в професионалното си и личностно развитие“.

Негативна тенденция в някои от групите за взаимопомощ е присъствието на потребители, даващи заявка за предоставяне на планове на уроци и педагогически ситуации по конкретни теми. Основно това са студенти от педагогически специалности, желаещи да получат материали наготово, вместо да ги разработят самостоятелно. Учителите са отзивчиви, но в повечето случаи в отговор на подобни искания се чуват съвети към студентите да работят самостоятелно.

Групите за обсъждане на образованието са друг тип „комуникативни гнезда“ и виртуални общности, които не поставят никакви определени рамки, но названието им насочва към тематика, свързана с образователния процес. Особено активни са членовете на групите „За качествена и иновативна образователна система“ с над 35 хиляди потребители и „Форум за свободно обсъждане на образованието (учители – общество)“, в която членуват 14 хиляди потребители. Те предоставят доста разнопосочна като тематика и противоречива като мнения информация, затова ще се опитаме да ги разгледаме по-подробно. От съдържанието на темите, мненията и коментарите може да се съди, че основни активни потребители в групите, свързани с обсъждане на образованието, са родителите. Някои от тях се представят като такива, като понякога посочват броя и възрастта на децата си.

Наименованието на групата „За качествена и иновативна образователна система“ насочва към теми, обвързани с новостите в образованието и с влиянието им върху неговото качество. Очакванията на потребителите в тази група са за представяне на добри практики, които биха послужили на

учители и родители в работата им с учениците. Вместо това обаче в тази група най-обсъждани са теми, които третират негативно българската образователна система и българските учители. Публикуват се връзки към статии от медиите, като акцентът е върху новините, които представят българското образование в мрачни краски (*Навсякъде в цитираните заглавия на теми и коментари на потребителите е запазен оригиналният правопис*): „Математическа катастрофа ли са резултатите от седми клас?“, „Всеки втори учител не може да се справи с учебната програма“, „Кой всъщност уби 14-год. млад човек от Враца, не издържал терора на безчовечната система?“, „Инцидент в 107 детска градина ще доведе до дисциплинарни наказания“ и др. Коментарите към темите съдържат крайни прогнози за „срив на образователната система“: „какъв е смисълът от училището в този му вид“, „Държавата отдавна е абдикирала от грижата за децата!“, „Само соросоиди ще трябва да се разхождат из родното ни училище явно!“, „ДЕЦАТА ЗАГУБИХА УЧЕНИЕТО! Често си мисля, че целта е постигната“.

Не са спестени отрицателни, понякога крайни и обидни коментари и по адрес на МОН: „малоумните продажници от МОН, които срещу пари от ЕС одобряват безумно написани учебници“, „Тоя разбира от образование толкова, колкото аз от ядрена физика“, „Министерство на образуванието и неуката“. (*Уточнението е, че е спазен автентичният начин на изписване при цитиране на примерите*).

Основните внушения на темите и коментарите са насочени към несъстоятелност на българската образователна система, некадърност на учителите, съзнателно negliжиране на обучението под външно влияние, унищожаване на българското самосъзнание и т.н. Плакатната реторика на много от активните потребители превръща онлайн пространството в платформа за конспиративни теории, свободни словоизлияния по популярни теми от новините и отдушник за лични проблеми.

Друг кръг от теми в същата група са тези, свързани с частни проблеми. Авторите им търсят помощ за записване на деца в конкретно училище или детска градина, разказват за личните си (задължително негативни!) преживявания при сблъсък с образователните институции и отделни педагози. Съветите на някои потребители в групата да се обърнат в конкретни случаи към регионалните управления на образованието, към директорите и др. най-често остават без внимание, което създава впечатлението, че целта на споделянето е не толкова търсене на път към решаването на проблемите, колкото желанието да се търсят виновници за всяка създадена ситуация. И обикновено за виновни се посочват преди всичко учителите.

Независимо от названието на групата, в нея рядко може да се прочете тема, в която наистина да се дискутират възможностите за повишаване качеството на образователната среда. Що се касае до иновациите, те се пред-

ставят епизодично и повтарят отдавна познати модели – празници в училища и детски градини, реклами на най-често частни образователни и възпитателни институции, но за същинска иновативна образователна система не се пише.

Особено внимание заслужава групата, назована от създателите си „Форум за свободно обсъждане на образованието (учители – общество)“. Названието на групата предполага широко поле от теми, свързани с образованието, но неслучайно акцентът е поставен върху отношението „учители – общество“. Какво се разбира под „общество“, не става ясно нито от описанието на групата, нито от темите и коментарите в нея. В правилата на групата е отправен призив: „Публикувайте само по теми, свързани с образованието; публикувайте съдържание, което би било от полза за читателите. Публикации тип „жълта преса“ (например „новини“ за битови престъпления, в които са замесени учители, родители и деца, „анализи“, които целят предизвикване на негативно отношение към групи от населението и прочие) ще бъдат премахвани“. Но и тук създателите на „форума“ разчитат на ефектните заглавия, повдигат въпроси, които се коментират в медиите, като се подбират теми и връзки към публикации в други сайтове, насочени срещу образователната система и пряко срещу учителите. На вниманието на потребителите се предлагат теми и текстове от ограничен кръг онлайн медии, като се подтикват членовете към дискусии, най-често с агресивен тон и предварително зададена насока на очакваните коментари.

Основните теми в групата следват новините в медиите, като повдигат едностранчиво важни за обществото въпроси – за пандемията COVID-19, за ваксините, за изискването да се носят маски в училищата, като мненията на инициаторите на дискусиите и на повечето от коментиращите са в унисон с антиваксерските настроения, а в предизборния период се превърнаха в откровена политическа реторика, изразяваща позицията на определена националистическа партия. Акцентира се върху изказвания на лидера на „Възраждане“, свързани със символите на българщината. Активността в групата може да се свърже пряко с активността в личния профил на Костадин Костадинов. „Лидерът Костадин Костадинов е изключително активен във Facebook страницата си с 320 публикации, като от тях 213 съдържат видео. Той има 12 поста в деня на изборите, призоваващи хората да гласуват. Популисткият стил на Костадинов е в директното говорене, нападките срещу политическите опоненти, гръмкия език. В един от постовете си той пише: „ЗАД ТЯХ СА ПАРИТЕ, ЗАД МЕН Е НАРОДЪТ! Днес избираме между нормалността, здравия разум, живот без ограничения и разрухата, задкулисието и уговорките“. [6] Популисткото говорене на злободневни теми намира своите последователи в обявената за образователна група и измества фокуса на дискусиите в посока на предизборни лозунги и конспи-

ративни теории. Като водещи се налагат темите за „джендър политики“, подкрепени от публикации в „авторитетни“ източници – „Транссексуални са получили 10 000 лв. от държавата, за да се снимат като герои на Владимир Димитров-Майстора“ (заиграване с посегателството върху творчеството на именития български художник), за разрешаване на гей-браковете като стъпка към узаконяване на педофилията – „Готвят ли оправдаването на педофилията? – Богари Медия“, за повишаване на учителските заплати, но в контекста на коментари за средствата, отделени за мигрантите украинци: „Това страшно много пара!!!! Почти колкото на един украински бежанец, без да смятаме соц. му придобивки!!!!“, „За съсипване на децата колониалистите плащат яко...“. Именно тези теми събират най-много коментари, повечето от които са в подкрепа на мнението, изразено във водещото съобщение: „Вдъхновител и идеолог на лгтб движението, което се основана на т.нар. queer theory Мишел Фуко е педофил, който още последната четвърт на миналия век се опитва да „нормализира“ педофилията“, „Кой казва, че гей браковете е право!!!!“. Ако се появи в групата тема за образованието, тя е или реклама на самозвани „артисти“, предлагащи представления на родолюбива тематика за детските градини и училищата, или е повторение на поредната новина за инцидент или конфликт в някоя от образователните институции. Дефинираното като свободно „обсъждане“ в названието на групата се превръща в „осъждане“ на всичко, свързано с българското образование, и на всички, ангажирани с него.

Разбираема е високата активност на родителите в социалната мрежа, както и някои от негативните мнения за училището и учителите. За съжаление, тази „традиция“ в отношението към учителя в българското общество не е от вчера. „Във в. „Шутош“ (Петко) Славейков иронично представя задълженията, които чорбаджиите определят на учителя – да учи децата на църковен ред и псалтика, на турски език, преди да са научили българския, на френски език, който да усвоят за две години и т.н. За отношението, което изискват от учителя към тях, пише: „Да клати каук (...) на чорбаджиите, да им дава огън да си палят цигарото и да стои пред тях прибранко и на коленца, даскалът тебе, ще не ще, да мисли, че то е от тяхната милост, дето яде хляб в града им“. [7] Дори и в съвременните технологии прозира „чорбаджиийският дух“ в отношението към учителя.

Прегледът на основните теми в групите в социалната мрежа Facebook, свързани с образованието, не претендира за изчерпателност, тъй като не е възможно да се обхване цялата палитра от общности, създадени с определена цел, в която и да е социална мрежа. Подборът се ограничава до представителни за образователната тематика групи с голям брой членове и с висока активност както на създателите, така и на потребителите в тези групи.

Заключение

Анализът на темите и мненията позволява да се направят следните изводи:

Институционалните страници за образование не предоставят нова за потребителите информация по темите, а най-често преповтарят наученото вече от медиите, като в повечето случаи се позовават на тях и предлагат връзка към вече публикувано онлайн съдържание. От тази гледна точка може да се твърди, че те не изпълняват ролята си на информиращ „от първа ръка“ експерт, както се очаква от една институция като МОН, например. Това, което успяват да постигнат с подобни „новини“, е да привлекат вниманието на коментиращи на страницата си.

Групите за взаимопомощ между учители се радват на голяма популярност сред педагогическите специалисти, което е логично в условията на ограничен достъп до библиотеки и допълнителна литература по време на пандемията. В тези групи тонът е най-често спокоен, пише се на професионален език. Поставените теми са актуални и интересни за потребителите, много от които отбелязват в коментарите си както удовлетвореността си от запознаването с предложените дидактически материали, така и възможността за приложение на идеите в други условия. Ако в тези групи се появи тема, излизаща извън рамките на образователната тематика, тя обикновено се отхвърля от самите потребители или се санкционира от администраторите. Виртуалните форуми са специфична форма на виртуална педагогическа комуникация и същевременно представят виртуални общности, в които споделянето по теми относно образованието е специфична особеност.

Групите за обсъждане на образованието предоставят на своите членове широк кръг от теми за дискусия, много от които не са свързани с насоките, предположени от названията. Проблемите на образованието присъстват най-често с негативни новини, като тонът е агресивен и манипулира мненията на коментиращите. Предлагат се връзки към онлайн новини от медии, публикуващи съдържание със съмнително качество и степен на достоверност, което дава възможност да се излиза извън декларираната проблематика, като се преминава към дискусия по популярни конспиративни теории. Повишената активност и откровено политическото говорене в периода преди и по време на изборите позволява да се мисли за други цели на създателите на някои от групите, които са твърде далеч от образователната система. В тези случаи може да се говори за полуформална виртуална комуникация по теми, свързани с образованието, а социалните мрежи се използват за виртуални трибуни или, метафорично казано, дори за виртуални мегафони за огласяване на мнения.

На базата на реализираното проучване при използване на методите на киберетнографското наблюдение и на контент-анализа за виртуална комуникация може да се направят следните обобщения и да се формулират дискуссионни въпроси, на които може да се търсят отговори чрез проучвания в бъдеще. Виртуалната комуникация е хетерогенна, като това се изразява на няколко равнища. Първо, паралелно и едновременно функционират сайтовете и официалната и официозната информация; специализираните групи за обсъждане по професионални теми и неформалното обсъждане на теми, свързани с образованието. Второ, стилът и езикът са разнообразни, като се започне от административно-деловия стил и формален изказ в сайтове, премине се през деловия начин на представяне на мнения на вербално равнище в групите от учители и се стигне до разговорен стил и дори до употреба на диалектизми и думи с негативна експресия и конотация в социалните мрежи. Трето, виртуалната комуникация по теми, свързани с образованието и училището, се представя като значима за различни общности, но те комуникират в паралелни реалности в онлайн и офлайн среда.

Цитирани източници

- [1] Закон за предучилищното и училищното образование. В сила от 01.08.2016 г., 64. [Zakon za preduchilishtnoto i uchilishtnoto obrazovanie. V sila ot 01.08.2016 g., 64.]
- [2] Цветанска, С. (2006). *Предизвикателства в педагогическото общуване*. София: Просвета. [Tsvetanska, S. (2006). *Predizvikelstva v pedagogicheskoto obshtuvane*. Sofia: Prosveta.]
- [3] Mavrodiya, I., Someonov, T. & Nikolova, A. (2017). Features of the Academic and Pedagogical Communication in Virtual Environment, *US-China Foreign Language*, September 2017, Vol. 15, No. 9, 600. doi:10.17265/1539-8080/2017.09.000.
- [4] Rybas, N. & Gajjala, R. (2007). Developing Cyberethnographic Research Methods for Understanding Digitally Mediated Identities. *Forum Qualitative Sozialforschung / Forum: Qualitative Social Research* 8, № 3. DOI: <http://dx.doi.org/10.17169/fqs-8.3.282>, FQS. <http://www.qualitative-research.net/fqs/>. последно посещение на 06.09.2021.
- [5] Тоцева, Я. (2019). Българските учители и електронните ресурси за образователни цели. *Педагогическата комуникация: традиционна и дигитална*. Велико Търново: Изд. „Фабър“, 32–43. [Totseva, Y. (2019). *Balgarskite uchiteli i elektronnite resursi za obrazovatelni tseli. Pedagogicheskata komunikatsia: traditsionna i digitalna*. Veliko Tarnovo: Izd. „Faber“, 32–43.]
- [6] Райчева, Л., Велинова, Н., Метанова, Л. & Томов, М. (2022). Facebook посланията на предизборната парламентарна кампания’2021. *Реторика и комуникации*, бр. 51, април 2022, 64–82. <https://rhetoric.bg/>. последно посещение на 29.06.2022. [Raycheva, L., Velinova, N., Metanova, L. & Tomov, M. (2022). *Facebook poslaniyata na predizbornata parlamentarna kampania’2021. Retorika i komunikatsii*, br. 51, april 2022, 64–82. <https://rhetoric.bg/>. posledno poseshtenie na 29.06.2022.]

- [7] Атанасова, В. (2015). *Петко Славейков за образованието*. Шумен: Университетско издателство „Епископ Константин Преславски“. [Atanasova, V. (2015). *Petko Slaveykov za obrazovaniето*. Shumen: Universitetsko izdatelstvo „Episkop Konstantin Preslavski“.]

Библиография

- Атанасова, В. (2015). *Петко Славейков за образованието*. Шумен: Университетско издателство „Епископ Константин Преславски“. [Atanasova, V. (2015). *Petko Slaveykov za obrazovaniето*. Shumen: Universitetsko izdatelstvo „Episkop Konstantin Preslavski“.]
- Закон за предучилищното и училищното образование. В сила от 01.08.2016 г., с. 64. [Zakon za preduchilishntoto i uchilishntoto obrazovanie. V sila ot 01.08.2016 г., s. 64.]
- Райчева, Л., Велинова, Н., Метанова, Л. & Томов, М. (2022). Facebook посланията на предизборната парламентарна кампания’2021. *Реторика и комуникации*, бр. 51, април 2022, 64–82. <https://rhetoric.bg/>. последно посещение на 29.06.2022. [Raycheva, L., Velinova, N., Metanova, L. & Tomov, M. (2022). Facebook poslaniyata na predizbornata parlamentarna kampania’2021. *Retorika i komunikatsii*, br. 51, april 2022, 64–82. <https://rhetoric.bg/>. posledno poseshlenie na 29.06.2022.]
- Тоцева, Я. (2019). Българските учители и електронните ресурси за образователни цели. *Педагогическата комуникация: традиционна и дигитална*. Велико Търново: Изд. „Фабер“, 32–43. [Totseva, Ya. (2019). Balgarskite uchiteli i elektronnite resursi za obrazovatelni tseli. *Pedagogicheskata komunikatsia: traditsionna i digitalna*. Veliko Tarnovo: Izd. „Faber“, 32–43.]
- Цветанска, С. (2006). *Предизвикателства в педагогическото общуване*. София: Просвета. [Tsvetanska, S. (2006). *Predizvikatelstva v pedagogicheskoto obshtuvane*. Sofia: Prosveta.]
- Цветанска, С. & Мизова, Б. (2015). *Педагогическо общуване за практически цели*. София: УИ „Св. Кл. Охридски“. [Tsvetanska, S. & Mizova, B. (2015). *Pedagogicheskoto obshtuvane za prakticheski tseli*. Sofia: UI „Sv. Kl. Ohridski“.]
- Mavrodieva, I., Someonov, T. & Nikolova, A. (2017). Features of the Academic and Pedagogical Communication in Virtual Environment, *US-China Foreign Language*, September 2017, Vol. 15, No. 9, 593-601. doi:10.17265/1539-8080/2017.09.000.
- Rybas, N. & Gajjala, R. (2007). Developing Cyberethnographic Research Methods for Understanding Digitally Mediated Identities. *Forum Qualitative Sozialforschung / Forum: Qualitative Social Research* 8, № 3. DOI: <http://dx.doi.org/10.17169/fqs-8.3.282>, FQS. <http://www.qualitative-research.net/fqs/>. последно посещение на 06.09.2021.

Изследвани сайтове, социални мрежи и групи

- Сайт на Министерство на образованието и науката – <https://web.mon.bg/>
Педагози БГ – <https://www.pedagozi.bg/>
Уча.се – <https://ucha.se/>
Издателство „Просвета“ – <https://www.prosveta.bg/>

За качествена и иновативна образователна система –

<https://www.facebook.com/groups/zaKachestvenaiInovativnaObrazovatelnaSistema/>

Педагогическая мастерская – <https://www.facebook.com/groups/pedmas/>

Форум за свободно обсъждане на образованието (учители – общество) – <https://www.facebook.com/groups/621357297983593/>

Solo Maestras / Fun Activ – <https://www.facebook.com/groups/solomaestrasfunactiv/>

Брой 52 на сп. „Реторика и комуникации“, юли 2022 г. се издава с финансовата помощ на Фонд научни изследвания, договор № КП-06-НПЗ/75 от 18 декември 2021 г.

Issue 52 of the Rhetoric and Communications Journal (July 2022) is published with the financial support of the Scientific Research Fund, Contract No. KP-06-NP3/75 of December 18, 2021.